

The University of
Tehran Press

Online ISSN: 2588-7092

Journal Homepage: <https://iflr.ut.ac.ir/>

Environmental Analysis of War Images in Young Adult Literature Using Ecopoetics: Kimberly Brubaker Bradley's *The War That Saved My Life* and *The War I Finally Won*

Fatemeh Ghassemi¹ Negar Mazari²

1. Department of French Language & Literature, Faculty of Letters and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

E-mail: Fatemehghasemi1@mail.um.ac.ir

2. Department of French Language & Literature, Faculty of Letters and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

E-mail: Negarmazari@um.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received : 27 July 2025

Received in revised form: 20
August 2025

Accepted: 03 September 2025

Available online: 18 April
2026

Keywords:

*Young Adult Literature, Eco-
literature, Ecopoetics, War,
Zoopoetics, Schoentjes.*

In environmental literature, the natural environment is a key and active element of the story, and its role in advancing the plot cannot be denied. Kimberly Brubaker Bradley is a contemporary American author. Her two novels, *The War That Saved My Life* and *The War I Finally Won*, featuring young adult literature, revolve around the impact of war on human life and the interplay between children and the environment. Building on Pierre Schoentjes's theories and using an ecopoetic approach, this paper examines war impacts on the relationship between humans and the environment. This study, grounded in eco-criticism, seeks to examine how the challenges of war and its impact on the environment are conveyed to the child. Results suggest that war, with its deadly and devastating effects on the environment, serves as a wake-up call to convey the message of fighting against the 'other' through the impact of modern humans, slaves of the urban industrial society, on the environment. The child of the story, a representative of the next generation, by leaving the urban space that was under bombardment, distanced himself from this environment that was a symbol of technology and pollution. Living in the countryside brought peace to his inner self and improved his relationships with others.

Cite this article F. Ghassemi and N. Mazari, "Environmental Analysis of War Images in Young Adult Literature Using Ecopoetics: Kimberly Brubaker Bradley's *The War That Saved My Life* and *The War I Finally Won*," *Research in Contemporary World Literature*, 31(1),99-114 <https://doi.org/10.22059/jor.2024.374559.2517>

© Author(s) retain the copyright.

Publisher: The University of Tehran Press.

DOI: <https://doi.org/10.22059/jor.2024.374559.2517>

واکاوی زیست‌محیطی تصاویر جنگ در ادبیات کودک و نوجوان: در جنگی که نجاتم داد و جنگی که بالاخره نجاتم داد از کیمبرلی برویکر بردلی با رویکرد اکوپوئیک فاطمه قاسمی^۱ نگار مزاری^۲

۱- گروه زبان و ادبیات فرانسه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. رایانامه: Fatemehghasemi1@mail.um.ac.ir

۲- گروه زبان و ادبیات فرانسه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. رایانامه: Negarmazari@um.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

در آثار ادبی زیست‌محیطی، محیط طبیعی یکی از عناصر کنش‌مند و اصلی داستان به شمار می‌آید که نقش آن را در پیشبرد داستان نمی‌توان نادیده گرفت. کیمبرلی برویکر بردلی یکی از نویسندگان معاصر آمریکایی است که در دو رمان در حوزه کودک و نوجوان: جنگی که نجاتم داد و جنگی که بالاخره نجاتم داد از تاثیر جنگ بر زندگی انسان‌ها و رابطه کودکان و محیط زیست سخن می‌گوید. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از نظریات پیر شونتجه و از خلال رویکرد اکوپوئیک به مطالعه تاثیر جنگ بر رابطه انسان و محیط زیست می‌پردازد و پیامدهای جنگ بر ارتباط کودک و محیط زیست در این دو رمان مورد بررسی قرار خواهد گرفت. ما با تکیه بر نقد بوم‌گرا بررسی خواهیم نمود که چالش‌های جنگ و تاثیر آن بر محیط زیست چگونه به کودک تَر می‌شود؟ روایت هر دو داستان در سایه جنگ جهانی دوم اتفاق می‌افتد؛ نتایج نشان داد جنگ با اثرات مخرب بر محیط، تلنگری شد تا پیام ستیز با دیگری را از طریق تاثیر انسان مدرن، برده جامعه صنعتی بر محیط زیست انتقال دهد. کودک داستان، نماینده نسل آتی، با ترک محیط شهری که در معرض بمباران بود، از این محیط نماد تکنولوژی و آلوده‌زیستی فاصله گرفت و با زندگی در روستا و کم کردن فاصله با محیط طبیعی، با خود و دیگری آشتی کرد.

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۰۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۵/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۱۲

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۱/۲۹

کلیدواژه‌ها:

ادبیات کودک و نوجوان، ادبیات

زیست‌محیطی، اکوپوئیک، جنگ،

زوپوئیک، شونتجه.

استاد: فاطمه قاسمی و نگار مزاری. "واکاوی زیست‌محیطی تصاویر جنگ در ادبیات کودک و نوجوان: در جنگی که نجاتم داد و جنگی که بالاخره نجاتم داد از

<https://doi.org/>

کیمبرلی برویکر بردلی با رویکرد اکوپوئیک. پژوهش ادبیات معاصر جهان، ۳۱ (۱)، ۹۹-۱۱۴.

10.22059/jor.2024.374559.2517

© نویسندگان.

ناشر: انتشارات دانشگاه تهران.

۱- مقدمه

اکوکریتیک^۱ یا نقد بوم‌شناسی یکی از جریان‌های نقد ادبی است که توجه ویژه‌ای به طبیعت و محیط‌زیست و فرهنگ زیست‌محیطی دارد. پیامد عملکرد انسان‌ها، گاه مخرب، گاه سازنده و مسئولانه، می‌تواند باعث تغییر در توازن محیط‌زیست شود. از آنجایی که حفاظت از محیط‌زیست به دغدغه انسان معاصر تبدیل شده است، محیط‌زیست به‌عنوان یکی از عناصر اصلی در بسیاری از آثار ادبی ایفای نقش می‌کند؛ اما اکوپوئتیک^۲ یا نقد زیست‌محیطی در نقد نو فرانسوی، تحت تأثیر پدیدارشناسی^۳ و نقد مضمونی^۴ شکل گرفت و به دریافت حسی و اصالت تجربه حواس پنج‌گانه در محیط‌زیست، حضور تن‌مند انسان در محیط و دلالت‌مندی بدن کنشگر در متون ادبی توجه نشان داد. عناصر مهم در نقد مضمونی، مانند مکان‌گزینی زیستی و تلاقی لایه‌های عناصر بی‌شمار محیط و منظر، باعث شد تا نقد زیست‌محیطی ادبی، مرکز ثقل قلمروی ترکیب یافته از هم‌نشستی طبیعت، محیط‌زیست، انسان و تاریخ طبیعی گردد، از میان نظریه‌پردازان در این زمینه، می‌توان به تحقیقات لورنس بوئل^۵ (۱۹۹۵) در حوزه اکوکریتیک و پیر شونتچه^۶ (۲۰۱۵) در حوزه اکوپوئتیک اشاره کرد. این نظریه‌پردازان، طبیعت را فقط از دیدگاه زیبایی‌شناختی در آثار ادبی مورد بررسی قرار نمی‌دهند، بلکه شونتچه با کامل نمودن مطالعات بوئل، نقد را به بررسی هر چه بیشتر روابط میان انسان و تأثیر او بر محیط‌زیست طبیعی سوق داد. به تدریج نقد زیست‌محیطی، مسئله اخلاق زیست‌محیطی را با توجه به تأثیر انسان بر محیط‌زیست مدنظر قرار داد و مفاهیم عدالت زیست‌محیطی، توسعه پایدار و حقوق حیوانات مطرح شد. بررسی تأثیر مخرب جنگ بر محیط‌زیست نیز به‌عنوان شاخه‌ای از اخلاق زیست‌محیطی مورد بررسی قرار گرفت (شونتچه ۲۰۲۰، ۱۸). نقد زیست‌محیطی فرصتی در اختیار پژوهشگران قرار داد تا بتوانند به بررسی هر چه بهتر روابط میان انسان/زیست‌بوم در قالب محیط‌زیست گیاهی، حیوانی و یا معدنی بپردازند.

کیمبرلی برویکر بردلی^۷ نویسنده آمریکایی کتاب‌های کودک و نوجوان است، این پژوهش به بررسی دو اثر از این نویسنده: جنگی که نجاتم داد^۸ و جنگی که بالاخره نجاتم داد^۹ می‌پردازد. وی توانسته است جایزه افتخاری نیوبری^{۱۰} را در سال ۲۰۱۶ به خود اختصاص دهد. یکی از مضامین اصلی در هر دو اثر ذکر شده طبیعت و رابطه انسان با آن است که نویسنده به‌خوبی توانسته آن را در سایه جنگ جهانی دوم به تصویر بکشد.

تاکنون در زمینه نقد زیست‌محیطی و رابطه انسان/محیط‌زیست پژوهش‌هایی صورت گرفته است: برای مثال مقالاتی به بررسی نقش طبیعت به‌عنوان یکی از عوامل اصلی و تأثیرگذار در پیشبرد داستان می‌پردازند از آن جمله «نقد زیست‌محیطی داستان‌های بیژن نجدی (مطالعه موردی سه داستان)» (حاجی آقابابایی ۲۰۱۹) و «نقد بوم‌گرایانه رمان *اهل غرق منیر و روانی پور*» (شهبازی و همکاران ۲۰۲۲) که به ابعاد نقش طبیعت به‌عنوان عامل و عنصری کنش‌مند در کنار دیگر عناصر داستان می‌پردازند. پژوهشی با عنوان «چشم‌انداز، رئالیسم علم‌گرایانه و تغییرات اقلیمی در رمان *خورشیدی*» (مرندی و همکاران ۲۰۲۱) نقش علم را در حفظ

^۱ Écocritique

^۲ Écopoétique

^۳ Phénoménologie

^۴ Critique thématique

^۵ Lawrence Buel

^۶ Pierre Schoentjes

^۷ Kimberly Brubaker Bradley

^۸ *The War that Saved My Life*

^۹ *The War I Finally Won*

^{۱۰} Newbery Medal

محیط‌زیست بررسی می‌کند. همچنین پژوهشی با عنوان «بررسی زیست‌جهان در آثار ناتالیا گینزبورگ با تکیه بر آرای یورگن» (منیری و حسینی ۲۰۱۴) به نقش اکوگلوبال فرهنگ در نجات انسان‌ها از استعمار می‌پردازد. پژوهش دیگری نیز با مطالعه تخریب روابط انسانی و تبدیل جامعه به میدان خشونت در زاده شده اثر ادوارد باند (فرزانه دهکردی ۲۰۲۴)، با بهره از نظریه جورجو آگامبن به تبارشناسی زیست‌سیاست غربی در این نمایشنامه می‌پردازد. در تحقیقات پیشین، پژوهشی در مورد دو اثر مورد مطالعه در این مقاله و تأثیر جنگ بر محیط‌زیست و تغییر رابطه انسان با دیگری در ادبیات کودک و نوجوان با استفاده از نقد اکوپوئیتیک دیده نشد. ما با تکیه بر نقد زیست‌محیطی نحوه تأثیر جنگ بر محیط‌زیست و چگونگی تراشدن آن را به کودک بررسی نموده و روند برقراری ارتباط پرسناژ در این محیط پرتنش جنگی با محیط‌زیست طبیعی در قالب گیاهی، حیوانی، معدنی مطالعه خواهیم کرد تا تأثیر آن در خوانش هویت کودک داستان در ارتباط با دیگری مشخص شود. فرضیه نگارندگان در این پژوهش این است که در تصاویر ادبی هر دو رمان، جنگ عنصر خشونت و تجاوز به محیط‌زیست به‌شمار می‌آید. پدیده جنگ در بارز نمودن انحطاط محیط‌زیست شهری نقش مهمی دارد، سوژه بدن‌مند در محیط‌زیست شهری با خود، محیط‌طبیعی و "دیگری" فاصله پیدا کرده است که نمود آن در تن ناقص کودک داستان و عدم ارتباط او با دیگری نمایان است. بمباران‌های جنگی باعث انتقال کودکان از محیط شهری به روستا می‌شود و کم شدن فاصله با عناصر طبیعی در روستا باعث شناخت ارزش عاطفی مام طبیعت و پیوند کودک با جهان هستی (حیوان و "دیگری") می‌گردد؛ مطالعه تصاویر ادبی در بررسی صحت و سقم فرضیه به ما کمک خواهد کرد.

۲- بحث و بررسی

ما ابتدا به اهمیت چارچوب نظری و نقش آن در بررسی جنگی که نجاتم داد و جنگی که بالاخره نجاتم داد، می‌پردازیم. نقد زیست‌محیطی، موجب پیوند ادبیات و مطالعات زیست‌محیطی شد، ویلیام روکرت^۱ در سال ۱۹۷۸ برای اولین بار در مورد این پیوند در مطالعات ادبی سخن گفت (روکرت ۱۹۹۶). در سال‌های پایانی دهه ۷۰ میلادی، نگاهی عینی^۲ به طبیعت و محیط‌زیست باعث شد تا نویسندگان از رابطه غنائی^۳ با طبیعت فاصله بگیرند و آثار ادبی زیست‌محیطی به انعکاس طبیعت سبز^۴ در محیط غیرشهری و روستایی بپردازند. در دهه اخیر در ادبیات زیست‌محیطی، رابطه تعاملی و تداخلی انسان با محیط‌زیست مورد توجه قرار گرفت: ابتدا رابطه انسان با محیط‌زیست تهدید شده، بدون تعهد جدی، به تصویر کشیده شد و سپس اخلاق زیست‌محیطی مانند توجه به سبد غذایی، حقوق حیوانات، تأثیر مخرب جنگ بر محیط‌زیست و تعارضات اخلاقی محیط‌زیستی مطرح شد (شونتچه ۲۰۲۰، ۱۶-۱۸)^۵.

لاورنس بوئل چهار شاخصه برای ادبیات زیست‌محیطی می‌شمارد: ۱- محیط‌زیست فقط یک کادر به حساب نمی‌آید، بلکه پی‌رنگ داستان است و حضورش در پیشبرد داستان نقش اساسی دارد، محیط‌زیست به‌عنوان عنصری کنش‌مند یادآور تاریخ بشری است، بشری که خود جزئی جدایی‌ناپذیر از یک زیست‌محیط طبیعی و زیست‌سپهر است؛ ۲- ادبیات زیست‌محیطی فقط به نیازهای انسان توجه ندارد بلکه حقوق تمام موجودات زنده مطرح است؛ ۳- مسئولیت‌پذیری انسان نسبت به محیط طبیعی به‌عنوان اخلاق زیست‌محیطی

¹ William Rueckert

² Concret

³ Lyrique

⁴ Littérature verte

^۵ ترجمه‌های موجود در متن مقاله از منابع لاتین موجود در کتابخانه که نام مترجم ذکر نشده، از نگارندگان مقاله می‌باشد

در اثر ادبی دیده می‌شود؛ ۴- طبیعت به شکل یک فرآیند در ادبیات زیست‌محیطی مطرح است و مفاهیم زیست‌محیطی حداقل به صورت ضمنی در متن ادبی وجود دارند (بوئل ۱۹۹۵، ۸-۷).

اکوپوئتیک واژه فرانسوی، با تأکید بر بسط مفاهیم اکولوژی در مطالعات ادبی و مطالعات بینارشته‌ای مطرح شد، نقد اکوپوئتیک در بررسی تصاویر ادبی به مفاهیم زیست‌محیطی توجه نشان داد و برخلاف نقد اکوکریتیک که زیرمجموعه ادبیات و تحت عنوان رشته ادبیات و محیط‌زیست (ASLE) در ادبیات آکادمیک آنگلو ساکسون^۱ شناخته شد، نقد اکوپوئتیک با سایر علوم نظیر روان‌شناسی، زبان‌شناسی محیط‌زیست، جامعه‌شناسی، انسان‌شناسی، جانورشناسی و غیره آمیخته شد و فراتر از مطالعات ادبی، از این علوم برای مطالعات بینارشته‌ای بهره برد. اکوپوئتیک از سایر گرایش‌های نقد ادبی مانند ژئوپوئتیک^۲ و ایت^۳ و ژئوکریتیک^۴ کولو^۵ و وست فال^۶، نیز استفاده کرد و ابعاد جدیدی در مطالعات ادبی گشود (شونتجه ۲۰۱۵، ۲۴). در زیرمجموعه‌های این نقد مطالعات تصاویر حیوانی در ادبیات، زوپوئتیک^۷، روان‌شناسی محیط‌زیست و زبان‌شناسی محیط‌زیست و ... جای می‌گیرند. شونتجه در نظریات خود از نقد زوپوئتیک به عنوان زیرشاخه نقد اکوپوئتیک در تحلیل تصاویر حیوانی بهره می‌برد، خواه از طریق بازآرایی گفت‌وگو میان مطالعات ادبی، فلسفی، اخلاقی یا تاریخی، خواه با ایجاد پیوندهایی نوین با جانورشناسی (گرال، شونتجه ۲۰۲۲). توجه شونتجه به نقد جغرافیایی، نقد مضمونی و پدیدارشناسی باعث توجه به هویت مکانی در تولید معنا و خسران معنا شد، پیوند عاطفی پر سنژ دو ستدار طبیعت^۸ با مکان سر سبز و تأثیر مثبت تخیل مکان ایدئال زیست‌محیطی بر روان شخصیت امکان تأمل را فراهم ساخت (شونتجه ۲۰۱۵، ۱۸۳-۱۹۱). شونتجه همچنین ایجاد فاصله با عناصر طبیعی را موجب بروز خشونت پر سنژ در تعامل با مکان شهری یا مکان آلوده دید و مطالعات او راه را برای گسترش علم روان‌شناسی زیست‌محیطی باز کرد (شونتجه ۲۰۱۵، ۱۱۶-۱۲۳). در پژوهش حاضر برآنیم تا با بهره‌گیری از نقد اکوپوئتیک شونتجه به بررسی تأثیر جنگ بر چگونگی رابطه انسان و محیط‌زیست اطرافش پردازیم، تا دریابیم جنگ در این آثار، چه تأثیری بر رابطه کودک با دیگری و شکل‌گیری هویت قهرمان داستان دارد.

در جنگی که نجاتم داد (بردلی ۲۰۱۵)، آدا^۹، دختری نه‌ساله با پاهای معلول است که هیچ‌گاه آپارتمان کوچک خود در شهر لندن را ترک نکرده است. مادر آدا، آنقدر از معلولیت دخترش، خجالت‌زده است که اجازه نمی‌دهد او از خانه خارج شود و حتی مدرسه برود. با شروع جنگ، جیمی^{۱۰}، برادر کوچک‌تر آدا، برای در امان ماندن از بمباران، باید از لندن خارج شود، آدا برای پیوستن به جیمی، مخفیانه از خانه خارج می‌شود. به این شکل، مسیر زندگی آدا تغییر می‌یابد. سوزان اسمیت^{۱۱}، زنی است که مجبور می‌شود تا سرپرستی این دو کودک را در روستا بپذیرد، او نیز به تدریج از این تغییرات تأثیر می‌پذیرد. آدا به تنهایی یاد می‌گیرد که چگونه سوار اسب شود، در طبیعت بگردد و به تدریج می‌آموزد تا به سوزان اعتماد کند. سوزان هم رفته‌رفته، عاشق

¹ Anglo-saxon

² La géopoétique

³ Kenneth White

⁴ La géocritique

⁵ Michel Collot

⁶ Bernard Westphal

⁷ Zoopoétique

⁸ Écoresponsable

⁹ Ada

¹⁰ Jamie

¹¹ Susan Smith

آدا و جیمی می‌شود. نقش این اسب در داستان اهمیت ویژه‌ای دارد و این رمان، پیامدهای زیست‌محیطی جنگ در محیط شهری و روستایی را به تصویر می‌کشد.

در جلد دوم یعنی جنگی که بالاخره نجاتم داد (بردلی، ۲۰۱۷) آدای یازده‌ساله با عمل جراحی همچون معجزه‌ای از معلولیت شفا یافته است. او درمی‌یابد که تحقیرهای مادرش و تمام آنچه درباره بدن و ذهن ناتوان و ناقص او گفته شده، حقیقت ندارد و در صدد کشف توانایی‌ها و هویت واقعی خود برمی‌آید. آدا و برادرش این بار با چالشی جدی روبه‌رو هستند و آن زندگی در کلبه‌ای کوچک و پرجمعیت است که از اعضای چند خانواده جنگ‌زده تشکیل می‌شود. از جمله، شخصیتی مرموز به نام روت^۱ وارد کلبه می‌شود که یک دختر آلمانی است و همه به او مشکوک هستند و او را جاسوس می‌دانند؛ این دختر عاشق اسب‌ها است و اسب‌سوار ماهری است. جنگ و محیط زیست طبیعی و رابطه انسان/حیوان مضامینی هستند که در شکل‌گیری حوادث داستان و رابطه آدا با دیگران، نقش اصلی را ایفا می‌کنند.

در مبحث ادبیات سبز^۲، شونتچه از حس مثبت ارتباط انسان با گیاهان در تصاویر ادبی سخن می‌گوید، از یکسو چگونگی نمود زیبایی محیط طبیعی، اهمیت حفاظت از محیط زیست بکر به‌عنوان زیستگاه آرامش‌بخش انسان را بارز می‌نماید و از سوی دیگر ضرورت حفظ زنجیره حیات و حفاظت از مواد معدنی (خاک، آب، هوا)، پوشش گیاهی و جانوری را بررسی و تحلیل می‌کند. ادبیات زیست‌محیطی نشان می‌دهد که انسان به‌تنهایی زندگی نمی‌کند و زیستگاه او محل زندگی تمام عوامل زنده و غیرزنده اطراف او هست، شونتچه از تأثیر مخرب جنگ بر بدن و روح انسان و منظر طبیعی و عناصرش پرده برمی‌دارد (شونتچه ۲۰۲۰، ۱۹۲-۲۲۴). چرخه‌های جانوری و گیاهی می‌توانند نوع رابطه سوژه تن‌مند و جهان هستی را بازتعریف کنند و نظام تعاملی بین انسان و قلمرو زیستی مشترک را برقرار سازند، در واقع انسان جزو لاینفک هستی است و سوژه خارج از محیط زیست طبیعی وجود ندارد. جنگ پدیده‌ای است که همواره در طول تاریخ بشریت، نوع رابطه انسان را با جهان هستی تغییر داده و آثار مخربی بر محیط زیست طبیعی و مواد معدنی به‌جای گذاشته است، از آن جمله نابودی خاک که منجر به از بین رفتن پوشش گیاهی و غذای حیوانات شده است، همچنین تخریب جنگل‌ها به‌عنوان محل سکونت حیوانات، نابودی حیات وحش را به‌دنبال داشته، اما حیوانات زنجیره جدایی‌ناپذیر از محیط زیست طبیعی می‌باشند. بقای بشر در گروی حفاظت از محیط زیست طبیعی است و گونه انسانی در ارتباط متقابل با سایر موجودات زنده و گونه‌های جانوری و گیاهی به حیات خویش ادامه می‌دهد. مطالعات تصاویر حیوانات^۳ در ادبیات، پیشینه دیرینه‌ای در ادبیات انگلوساکسون و ادبیات آمریکای شمالی^۴ دارد. به‌دنبال بسط اکوپوئیک در فرانسه، نقد زوپوئیک^۵ به‌عنوان زیرشاخه این نقد به مطالعه تصاویر حیوانات و رابطه آنان با محیط زیست در متون ادبی پرداخت و به بررسی مسائلی مانند انقراض گونه‌های حیوانی، حقوق حیوانات، احساسات و عواطف حیوانات، تمثیل‌سازی انسانی از حیوانات، حیوانات افسانه‌ای، بیماری مشترک دام و انسان^۶ و چگونگی رابطه انسان/حیوان و محیط زیست طبیعی در تصاویر ادبی توجه نشان داد. واژه نقد "زوپوئیک" برای اولین بار در سال ۲۰۰۰ میلادی در همایشی در فرانسه که به مطالعه نقش حیوانات در

^۱ Ruth

^۲ La littérature verte

^۳ Animal Studies

^۴ Nord-américaines

^۵ Zoopoétique

^۶ Zoonoses

ادبیات معاصر فرانسه می‌پرداخت، استفاده شد (بنهام و سیمون^۱ ۷-۸). شونتچه با تحلیل رابطه انسان/حیوان در رویارویی با پدیده جنگ در ادبیات فرانسه، تأثیر عناصر محیط‌زیست شهری و روستایی و تفاوت‌های زیستی این دو محیط بر رابطه انسان/حیوان در ادبیات جنگ را بارز نمود. حیوان گاه به‌عنوان بهترین دوست انسان در شرایط سخت مناطق جنگی در ادبیات جنگ حضور دارد و گاه خشونت نیروهای آلمانی در مناطق جنگی از طریق اعمال خشونت این سربازان بر حیوانات به تصویر کشیده شده است (شونتچه ۲۰۲۰، ۶۸-۷۰). در آثار مورد مطالعه این پژوهش تأثیر جنگ بر نوع ارتباط کودک و حیوان مورد بررسی قرار خواهد گرفت. حیوان دوستی در کودک باعث می‌شود که در تخیل خود با حیوانات احساس یگانگی و پیوند داشته باشند. یک اسب واسطه تجربه جدیدی از حضور آدا، پرسناژ داستان، در طبیعت و ارتباط او با انسان‌های دیگر می‌شود. آدا پس از ترک لندن به علت بمباران‌های متوالی هواپیماهای دشمن، در راه رسیدن به روستا، دختر سوارکاری را می‌بیند که با اسب در حال تاختن است، این صحنه باعث می‌شود تا آدا به دلیل معلولیت در پاهایش با خود فکر کند که با کمک این حیوان می‌تواند به هر جا که می‌خواهد گذر کند (بردلی ۲۰۱۵، ۲۸-۲۹). اهمیت این اسب به حدی است که فقط به‌خاطر این حیوان تمایل دارد تا در خانه سوزان بماند. سوزان در ابتدا، فردی سرد، غمگین و افسرده است، او سرپرستی آدا و برادرش را به‌ناچار می‌پذیرد:

سمت راست خانه یک اسب زرد روشن سرش را از میان بوته‌ها بیرون آورد و به من زل زد. [...] مثل این بود که یکی از رؤیاهایم واقعیت پیدا کرده باشد. همان حسی به من دست داد که قبلاً در دلم حس کرده بودم. همان حسی که در قطار موقع دیدن آن دختر اسب‌سوار داشتم. [...] داشتم از ماشین پیاده می‌شدم اگر کره‌اسب با خانم اسمیت هم زندگی نمی‌کرد مال جایی همین دوروبر بود و جایی که این اسب بود من هم می‌ماندم. سعی کردم قدمی بردارم اما پایم اجازه نمی‌داد. (۳۶)

روت دختر جنگ‌زده آلمانی که به‌اجبار با خانواده سوزان و تورتون^۲ زندگی می‌کند، مرتب برای دیدن این اسب که با تر نام دارد به اسطبل می‌رود و اسب‌ها را دوست دارد. آدا بر این باور است که حس حیوان دوستی روت، نشان از انسانیت و نوع دوستی روت دارد و برخلاف دیگران می‌تواند به او اعتماد کند. «روت عاشق اسب بود. من فکر نمی‌کردم کسی که عاشق است بتواند آسیبی به ما بزند» (بردلی ۲۰۱۷، ۱۴۴). اما نظر بزرگ‌سالان متفاوت است: «این سفسطه است. ما چه می‌دونیم، خود هیتلر هم ممکنه عاشق اسب باشه» (۱۴۴-۱۴۵).

از آنجایی که انسان‌های نخستین به دامداری و کشاورزی مشغول بودند، انسان به نگهداری از حیوان راغب است اما تفاوت رفتاری کودک و بزرگ‌سال باعث می‌شود تا شاهد عواطف کودک و احساس علاقه و دل‌بستگی شدید او به حیوانات باشیم و این علاقه در بدو ورود به روستا در آدا نسبت به اسب مشاهده می‌شود. تفاوت در نظام دل‌بستگی کودک به حیوان در مقایسه با بزرگ‌سالان، این است که در نگاه کودک هنوز تفاوتی بین موجودات جاندار وجود ندارد (فروید ۱۹۷۱، ۱۴۲). شکل‌گیری هویت کودک می‌تواند تحت تأثیر رابطه او با حیوان قرار گیرد و حیوان می‌تواند نقش رابط پرسناژ با محیط‌زیست را ایفا کند. آدا با ابراز محبت به باتر، باعث می‌شود تا اسب او را دوست داشته باشد، اسبی که به دیگران سواری نمی‌دهد با او در گردش‌هایش در طبیعت همراه می‌شود (۶۹). او در دل طبیعت، خود را از انسان‌هایی که او را ناقص می‌بینند، دور می‌بیند. از این محل سبز به‌عنوان پناهگاه یاد می‌شود: «یک طرف تپه‌های پوشیده از چمن قهوه‌ای زمستانی

^۱ Benhaim, André, and Anne Simon

^۲ Thorton

بود. طرف دیگر اقیانوس پخش شده بود؛ آرام و تمیز. نفسی عمیق کشیدم و ریه‌هایم را با بوی اقیانوس پر کردم. باد را روی صورتم حس کردم. آسمان انگار امن بود» (بردلی ۲۰۱۷، ۹۴).

ارتباط ادراکی کودک با محیط‌زیست موجب می‌شود که موانع بین رابطه او با هستی فروریزد و با کل هستی درهم تنیده شود. آدا قادر است تا با عناصر طبیعی دیالوگ برقرار کند. بدن او واسطه ادراک او با پدیده‌های طبیعی می‌گردد و سوژه این "تن ناقص" که قادر به ارتباط با طبیعت است، از حقیقت جدا نیست و در هستی تنیده شده است. این توانایی در اکثر شخصیت‌های بزرگ‌سال در ابتدای داستان دیده نمی‌شود. در مثال فوق، چهره مادر طبیعت^۱ با پیوستن به آسمان^۲ فضایی سرشار از آرامش ایجاد می‌کند و حس امنیت را به آدا انتقال می‌دهد. آدا از این پس با ادراک خود در هستی جاری است، اسب ابتدا ابزاری است که کاربرد آن رسیدن به این مکان است که خصوصیات گشایشی^۳ دارد، این مکان طبیعی این قابلیت را دارد تا برای آدا همگرایی و همنوایی با طبیعت ایجاد کند و آدا به دنبال کنش تعاملی با این محیط است، او به جای اینکه سعی در تسخیر و تصاحب محیط‌زیست داشته باشد با کنشی نرم وارد تعامل با هستی می‌شود. او منتظر فرآیندهای عقلانی نمی‌ماند و مبتنی بر ادراک و احساسات خود با هستی می‌آمیزد. این‌گونه شور و شعور ادراک این محیط در کودک به وجود می‌آید. سپس هستی به شکلی رؤیایی در ذهن آدا چنان گستره می‌یابد تا شادی و امنیت را به او انتقال دهد. محیط طبیعی راه را برای رسیدن به "من واقعی" آدا هموار می‌کند، فقط زمانی که بمباران به روستا کشیده می‌شود، جنگ می‌تواند باعث احساس ناامنی حتی در دل طبیعت گردد. کودک به دنبال نقطه تعادل بر روی زمین است و جستجوی این نقطه به معنای جستجوی آرامش است. پدیده جنگ برهم زننده توازن محیط‌زیست طبیعی است: با گسترش جنگ در داستان، دور ساحل را سیم‌خاردار می‌کشند و مین‌گذاری می‌کنند تا دشمن نتواند وارد کشور شود. سوزان که در ابتدا به علت افسردگی از مرگ بهترین دوستش، مایل به قبول سرپرستی بچه‌ها نبود، به تدریج در همراهی با آدا با طبیعت آشتی می‌کند و حتی به آدا دل‌داری می‌دهد که پس از جنگ در ساحل قدم خواهند زد (۱۵۲).

زوپوئتیک حیوانات را موجوداتی زنده، سرشار از احساسات و عواطف می‌بیند (بن‌هایم و سیمون ۷) و اعتقاد دارد فقط ادبیات توانا تر از هر علم دیگری، با سبک نگارش متفاوت، می‌تواند اقتدار انسان‌مدار را در تسخیر طبیعت نشان دهد و نقاب از چهره آرمانی انسان‌ها بزداید و چهره واقعی آنان را نمایان سازد. در متون ادبی، تمثیل‌سازی انسانی از حیوانات، موقعیتی ایدئال فراهم می‌آورد تا از اصل اخلاقی برابری موجودات زنده سخن بگویم (۱۶-۱۵). از نظر شونتچه این تمثیل‌سازی می‌تواند در جهت تحقیر عملکرد انسان باشد، از این‌رو سربازان دشمن با خوک مقایسه شده‌اند و درنده‌خویی و شرارت دشمن به حیوانات وحشی تشبیه شده اما خصالت‌های حیوانی در بسیاری از موارد مانند رفتارهای انسان‌ها است و نشان از اشتراکات رفتاری انسان/حیوان دارد (شونتچه ۲۰۲۰، ۷۰). هنگامی که به دلیل بمباران در شهر، کودکان را به روستاها می‌آورند، هر خانواده به اجبار باید سرپرستی یک یا چند کودک را به عهده بگیرد، در ایستگاه قطار تمامی بچه‌ها به صف می‌شوند تا خانواده‌های روستایی آن‌ها را ببینند و به سرپرستی بپذیرند، آدا خود و سایر بچه‌ها را همانند ماهی‌هایی می‌بیند که روی میز به صف شده‌اند و خریداران آن‌ها را ابتدا انتخاب و بعد می‌خرند:

^۱ La Terre-Mère

^۲ Gaïa et Ouranos

^۳ L'espace de la joie

وقتی از پنجره خانه بیرون را نگاه می‌کردم، آن طرف خیابان، سه تا خانه چپ‌تر از ما، سر نیش، یک مغازه ماهی‌فروشی بود. هرروز صبح ماهی می‌آوردند و روی سنگ بزرگ و خنکی برای فروش می‌گذاشتند. در گرمای تابستان ماهی زود خراب می‌شد. بنابراین خانم‌ها خوب بلد بودند بگردند و بهترین و تازه‌ترین را جدا کنند. این چیزی بود که ما بچه‌ها بودیم؛ ماهی‌هایی روی تخته‌سنگ. (۳۲)

این تمثیل‌سازی حیوانی از کودکان، به خودخواهی بزرگسالان و رفتار نادرست آنان با کودکان جنگ‌زده اشاره دارد. تمایز کودک و بزرگسال در این است که کودک خود را سوژه برتر نمی‌داند و راه نجات بشر، عبور از خودمرکزی و خودمحوری است. این قیاس با حیوانات، امکان باورپذیری را در عالم تخیلی داستان افزایش می‌دهد. از نظر زوپوئتیک "دیگری" فقط "انسانی دیگر" با فرهنگ متفاوت نیست و می‌تواند یک موجود زنده دیگر باشد. شناخت هر حیوان، باب گشایش خواهد بود به شناخت خود و جهانی که در آن به‌طور مشترک زیست می‌کنیم. ارتباط صحیح با این "دیگری" باعث می‌شود تا از خود بگذریم و موفق به شناخت موجود زنده دیگری شویم، همزیستی با این موجود زنده با شناخت خصوصیات، عواطف و توانایی‌هایش، "من" را تبدیل به انسان کامل‌تری خواهد کرد (بنهایم و سیمون ۳۰-۳۱). شونتچه نیز در تحلیل تصاویر ادبی، تعهدات اخلاقی انسان را در برخورد صحیح با این "دیگری" خاطرنشان می‌کند و ادبیات را محل آسیب‌شناسی فاصله ایجاد شده بین انسان/حیوان می‌بیند (شونتچه ۲۰۲۲).

آدا در ابتدا با توجه به رابطه خشن مادرش، نسبت به بزرگسالان بی‌اعتماد است و تلاشی برای ارتباط با آنان ندارد، اما حیوان برای او جذابیت زیادی دارد، او علاقه زیادی به اسب دارد که به‌مرور زمان باعث ارتباط دوستانه‌ای میان این دو می‌شود.

باتر هیچ کاری جز راه رفتن نمی‌کرد. با او مهربان بودم. خیلی سعی می‌کردم تا نزنم‌اش، حتی وقتی تنبلی‌اش عصبانی‌ام می‌کرد. برایش خوراکی می‌بردم، برس می‌کشیدم و بعضی وقت‌ها که سوارش می‌شدم بند افسار را رها می‌کردم و می‌گذاشتم هر جا که می‌خواهد خودش برود. هر طور که دوست داشت. وقتی جلوی در می‌ایستادم و صدایش می‌کردم مستقیم پیشم می‌آمد. بدون اینکه ببندمش می‌ایستاد که برس بکشم و افسارش کنم. می‌دانستم که دوستم دارد. واقعاً از من خوشش می‌آمد اما تندتر نمی‌رفت. (۱۲۲)

آدا به عواطف و احساسات باتر کاملاً احترام می‌گذارد: «به این فکر کردم که شاید باتر الان نخواهد سواری دهد. با توجه به اینکه عادت دارد کل روز را چمن بخورد. اما شاید بعد بخواند، بعد که داریم میدویم و از دیوار بالا می‌رویم. شاید آن موقع دلش بخواند» (۷۱).

آدا با مگی نیز به‌واسطه اسبش دوست می‌شود. مگی، دختر لیدی تورتون خانم متمولی بی‌احساسی است که مگی را به مدرسه شبانه‌روزی می‌فرستد. هرچقدر آدا ارتباط نزدیکی با اسب خود دارد، مگی در ارتباط با اسب خود موفق نیست ولی به‌خوبی می‌تواند احساسات حیوان را درک کند: «از این اسب متنفرم. واقعاً اونم از من متنفره. برای هر کس دیگه‌ای مثل بره رامه ولی مامان حرفم رو باور نمی‌کنه تنها که هست بدتره» (۷۸-۸۸). از دید مگی بزرگسالان قادر نیستند تا واقعیت‌ها را ببینند و درک کنند. مگی به‌دلیل حضور در مدرسه شبانه‌روزی از خانواده دور است و محبت کافی را از مادر دریافت نمی‌کند و قادر به انتقال محبت به اسبش نیست، اسب نیز تمایلی به همراهی مگی ندارد: «اسب بی‌صبرانه سرش را تاب می‌داد. مگی زیر لب غر زد: "همیشه وقتی داره برمیگرده خونه خوشحال‌تره"» (۸۹).

به‌جز حیوانات واقعی، حیوان افسانه‌ای موضوع نقد زوپوئتیک است، حیوان عجیب یا افسانه‌ای در متون ادبی، تمثیلی از انقراض گونه‌های حیوانی است (بنهایم و سیمون ۲۰۱۷، ۴۲). حضور موجودات خیالی در متون ادبی در واقع تلنگری برای حفاظت از گونه‌های جانوری است. سوزان به بچه‌ها می‌گوید که قبلاً در آخر

نقشه‌ها، اژدهایی کشیده می‌شد تا پایان دنیا را نشان دهد چراکه فکر می‌کردند اژدها «اون آخرها زندگی می‌کنه» (بردلی ۲۰۱۷، ۳۴). وقتی جیمی در مورد چیستی اژدها سؤال می‌کند، سوزان پاسخ می‌دهد: «موجودات گنده افسانه‌ای که از دهنشون آتیش میزنه بیرون. مارمولک‌های غول‌پیکر. بعضی وقت‌ها پرواز هم می‌کنند» (۳۴). سوزان بلافاصله با یادآوری جنگ، به اشغال فرانسه توسط "هیتلر" اشاره می‌کند و او را از حیوان غول‌پیکری که از دهانش آتش بیرون می‌زند، بدتر می‌داند ولی آدا تصور جالب‌تری دارد و اعتقاد دارد که این مارمولک‌های غول‌پیکر را باید به جنگ هیتلر فرستاد تا او را شکست دهند (۳۴). آدا اصرار دارد که اگر در جنگ‌های قبلی از اسب استفاده شده، در این جنگ می‌توان از اژدها برای شکست دشمن استفاده کرد (۱۳۲).

اژدها موجودی افسانه‌ای است که در اساطیر جهان جای دارد و در فرهنگ‌های مختلف تصاویر متفاوتی از این مار افسانه‌ای به چشم می‌خورد. ذهن کودک تصویر مثبت با کارکرد مفید از حیوانات حتی به شکل یک اژدها دارد. «اژدها هنوز به نظرم بی‌نهایت مفید بود. مارمولک‌های بال‌دار؟ چراکه نه؟ فرشته‌ها آدم‌هایی بودند که بال داشتند. تشخیص تفاوتشان سخت بود» (۱۳۴). آدا حتی در آسمان به شکل ستاره‌ها می‌نگرد و یک اژدها و کمان می‌بیند (۱۷۳).

سوزان بالاخره از کتابخانه روستا کتابی در مورد اژدها پیدا می‌کند در کتاب نوشته شده :

جورج قدیس، قدیس حامی انگلستان، اژدهایی را کشته، همین‌طور قدیسه‌ای دیگری به نام مارگارت انطاکیه. برایم عجیب بود که اسم مگی را از روی یک اژدهاکش گذاشته‌اند. ولی قدیس‌ها آدم‌های واقعی بودند، نه خیالی و اژدها موجودی خیالی است؟ نه واقعی. چطور یک آدم واقعی می‌تواند یک حیوان خیالی را بکشد؟ (۱۳۵)

سوزان سعی در پاسخ دارد: «داستان‌ها در طول زمان به کم‌کم با هم ترکیب می‌شن. این قدیس‌ها خیلی وقت پیش زندگی می‌کردن» (۱۳۵). ذهن آدا همچنان درگیر امر خیالی و امر واقعی است و به دلیل پرسش‌هایش در مورد اعتقادات کهن، در نهایت از طرف سوزان تنبیه می‌شود تا صدبار بنویسد: "از این به بعد کمبود دانش را با کمبود هوش تلفیق نمی‌کنم." گفتم: "باید همه چیزهایی رو که خیالیان به هم رگی. می‌جوام این رونویسی مسخره که تمام شد به فهرست بنویسم." سوزان گفت: "نمی‌تونم، فهرستش بی‌انتهای می‌شه. هر چیزی که بتونی تو ذهنت بسازی خیالیه." بهش گفتم: "پس عشق خیالیه؟" (۱۳۵)

ذهن آدا «جاندار پندار» است اما آدا در مراحل رشد روانی خود سعی دارد تا همچون بزرگسالان رفتار کند و در مرحله خوداتکایی تفاوت بین امر خیالی و واقعی را درک کند. ماهیت موجود افسانه‌ای سؤال‌برانگیز است، تخیل ابزار تفکر را برای آدا فراهم می‌کند و با پرورش تخیل به خلاقیت می‌رسد و چارچوب عالم خیال و واقعیت را درهم می‌شکند.

شونتجه در مبحث بازنمایی مکان، نشان می‌دهد که کیفیت محیط در حس تعلق سوژه به محیط تأثیر دارد (شونتجه ۲۰۱۵، ۱۹۵-۲۵۶). جنگ باعث تخریب فراوانی در تصاویر شهری در این آثار می‌شود ولی روستا نیز در نهایت در امان نمی‌ماند. زندگی مدرن شهری، باعث ایجاد فاصله با طبیعت می‌گردد و این امر برای آدا که دچار معلولیت بود بیش از دیگران دیده شد، طبیعت روستا عامل پیوند و احساس شادمانی آدا در کنار عناصر طبیعی شد ولی گسترش جنگ این توازن را به هم زد. آدا برای عمل پا در بیمارستان شهر بستری می‌شود و با دوری از روستا، او بیش از همه نگران باتر است: «از چهره‌اش می‌فهمیدم که چیزی شده است. پرسیدم: "باتره؟" "چی؟" "واسه باتر اتفاقی افتاده؟" باتر اسب سوزان بود. من عاشقش بودم. قرار شده بود تا وقتی بیمارستان بودم توی اسپتال خانم تورتون بماند» (۹). این پرسش، حاصل از اهمیت این اسب در ذهن

کودک دارد: آدا حق زیستن را برای حیوان به رسمیت می‌شناسد، آشوب حاصل از جنگ به کودک تَر می‌شود، رابطه با محیط بیرون دچار تنش می‌گردد، واکنش نظام گفتمانی کودک در مقابل سلطه‌گری بزرگسالان، رابطه تعاملی با هستی است. بعد از شنیدن خبر مرگ مادر در اثر بمباران، آدا تصور می‌کند که باید به همراه جیمی، برادر کوچک‌ترش به پرورشگاه بروند، بازهم دغدغه او باتر است: «از پرستار جوان در مورد پرورشگاه‌ها پرسیدم. گفت: "مطمئنم این روزها بیشتر پرورشگاه‌ها جاهای خوبی‌ان. دیگه مثل قدیم نیست. منظورم اینه که غذا به اندازه کافی می‌دن. هیچ کس گرسنه نمی‌مونه" پرسیدم: "میشه اسب نگه دارم؟"» (۲۰-۲۱). آدا به نیازهای ضروری خود اهمیت نمی‌دهد و تمام هم‌وغم او به نگهداری و حفظ ارتباط با این حیوان معطوف شده است.

نقد اکوپویتیک به هویت مکانی و تأثیر آن بر روان پرسناژ توجه دارد. شونتچه در مبحث دسته‌بندی مکان به پیوند ادراکی پرسناژ با مکان اشاره دارد، این پیوند می‌تواند تأثیر مثبت یا منفی بر روان پرسناژ برجای بگذارد (شونتچه ۲۰۱۵، ۲۵۶-۲۲۷). شونتچه بر نقش مهم حیوانات در آشتی انسان با جهان طبیعی نیز تأکید دارد، این ارتباط راهی برای بازیابی نوعی معصومیت از دست رفته انسان است، این تعادل عاطفی در مواجهه با چالش عصر مدرنیته ضروری است و به درک جایگاه ما در جهان طبیعی کمک می‌کند (۲۱۱-۱۹۵). موضوع علم روانشناسی زیست‌محیطی^۱ نیز تأثیر مثبت رابطه انسان با طبیعت است که موجب پویایی و سلامتی روح و جسم انسان می‌گردد، این علم از فواید رابطه حیوان/ انسان سخن می‌گوید. از نظریه‌پردازان این حوزه می‌توان به گیسون^۲ و توجه او به اهمیت ادراک مستقیم و بی‌واسطه، متضمن تعامل بین فرد و محیط زیست نام برد، امانوئل لویناس^۳ فیلسوف فرانسوی نیز بر به مسئولیت انسان در قبال هر نوع شکل حیات توجه دارد. نظریه‌پردازان دیگری نظیر برونو لتور^۴ و فلیکس گناری^۵ نیز در این حوزه برای مطالعه هویت فردی و جمعی به بافت اجتماعی و فرهنگی محیط زیست توجه دارند.

جیمی نیز به بوریل^۶ گریه‌اش به شدت وابسته است، او در بسیاری از لحظات سخت، در استرس و غم و تنهایی به گریه پناه می‌برد: «گفتم "گریه‌ها عزاداری نمی‌کنند" جیمی نگاهش را بهم شلیک کرد. "خیلی هم ناراحت میشن. فقط از بازوبند خوششون نمیداد"» (۵۲). جیمی با دریافت خبر فوت مادر، در کنار گریه‌اش می‌خوابد.

کودکان در این آثار در کنار حیوانات تسکین می‌یابند: «دنبالش رفتم بالا و نشستم روی تختش. گفتم: "باتر را از تپه ببر بالا. حالت بهتر میشه." "اجازه ندارم." "گفته بود نمی‌تونی بری توی مزرعه‌ش. من باتر و آیوی رو زین می‌زنم و لب جاده میبینم." با احتیاط نگاهم کرد: "چرا این کارو می‌کنی؟" گفتم "چون اسب‌ها کمک می‌کنن حالمون بهتر بشه"» (۲۱۱).

آدا در کنار باتر و طبیعت، احساس شادی و آرامش دارد: «ژوئیه بود و دنیا سبز و زیبا. سوار بر باتر میان امواج علف‌ها از تپه بالا می‌رفتم. تا جایی که می‌توانستم دریای آبی را بینم که زیر نور خورشید می‌درخشید. رزهای وحشی در کناره‌های خیابان‌ها رشد کرده بودند و عطرشان هوا را پر کرده بود. باد خنکی می‌وزید و من می‌توانستم خوشحال خوشحال باشم» (۲۲۱).

^۱ Psychologie environnementale

^۲ Gibson

^۳ Emmanuel Levinas

^۴ Bruno Latour

^۵ Félix Guattari

^۶ Bovril

"تجربه حسی" دنیایی ملموس در برابر چشم ما ترسیم می‌کند (شونتچه ۲۰۱۵، ۲۰۴). نقد اکوپوئتیک از طبیعت بارگی^۱ صحبت می‌کند و باور دارد که ارتباط ادراکی با طبیعت، موجب احساس آرامش می‌شود و به رشد شخصی او کمک می‌نماید (۳۸-۳۵). آدا با کمک اسب به مکانی دست می‌یابد که چشم‌انداز پیوند آسمان و زمین را نمایان می‌سازد، نویسنده، حضور دختر بچه را در جهان هستی با تجربه‌ای ادراکی-حسی بیان می‌دارد. بر اساس نقد اکوپوئتیک، مکانی که حس شادی را انتقال می‌دهد، پویا است، مکانی گشایشی است، "من" آدا در این مکان به "من واقعی" تبدیل می‌شود. کودک در این فضای گشایشی، از "من" خود می‌گذرد تا به سوی "دیگری" گام بردارد مانند اوره‌ای که به دنیای زیرین یا درون خود فرو می‌رود و در برگشت همچنان چنگ او می‌نوازد و بر روی حیوانات وحشی به شکل واقعی یا تخیلی تأثیر می‌گذرد، نویسنده مدرن در ادبیات زیست‌محیطی صدای دیگری را که در درون خود می‌یابد به دیگران انتقال می‌دهد (بنه‌ایم، سیمون ۲۷-۳۲). آدا درباره باتر، بهترین دوستش خیال‌پردازی می‌کند، به او صفات انسانی می‌دهد، باتر به شیوه انسان‌ها صحبت می‌کند و ویژگی‌های خوب و بد شبیه به انسان‌ها دارد. این امر باعث می‌شود تا باتر "دیگری" باشد که احساسات او قابل درک است:

روی زمین نشستم و نگاهش کردم. طوری می‌خورد انگار غذا خوردن تنها کار مهم زندگی‌اش بود. انگار داشت می‌گفت: "میدونی رفیق اون قدرام گشنه نیستم ولی میدونی که باید ادامه بدم دیگه". دمش را عقب و جلو تکان داد بعد قدمی برداشت و خودش را به چمن تازه‌تر رساند" (بردلی ۲۰۱۵، ۴۵-۴۴) و «وسط راه باتر ایستاد. می‌خواست به خانه برگردد. وادارش کردم ادامه دهد و بعد از آن لجبازی را شروع کرد. افسارش را می‌جوید و گوش‌هایش را برایم تکان می‌داد. انگار می‌خواست به زبان اسب‌ها فحش دهد. از همیشه آرام‌تر حرکت می‌کرد." (۱۲۵-۱۲۴)

در ذهن آدا، باتر هیچ تفاوتی با انسان ندارد، بنابراین به او صفات انسانی می‌دهد و قادر به ارتباط و درک احساسات او است. از نظر فروید فقط پس از بزرگ‌سالی است که انسان بین خود و حیوان فرق می‌گذارد و کودک به راحتی حیواناتی را که در افسانه‌ها صحبت می‌کنند، باور دارد (فروید ۱۹۷۱، ۱۴۲). اشاره نویسنده به غذا خوردن باتر و علف‌ها یادآور حلقه‌های زنجیره غذایی نیز هست.

نقد اکوپوئتیک به ما اجازه می‌دهد تا رابطه انسان و محیط زیست را در بستر رابطه انسان/طبیعت گیاهی بررسی نماییم. جنگ باعث تخریب خاک، از بین رفتن خاک کشاورزی و با از بین رفتن گیاهان، زندگی سایر موجودات تهدید می‌شود، در این آثار نیز از بین رفتن زمین‌های کشاورزی باعث کمبود یونجه و علف برای حیوانات می‌شود، اما در زندگی شهری، قبل از هر چیز، شاهد تخریب طبیعت به دلیل مدرنیته هستیم، ما شاهد ساختمان‌های بلند، هوای آلوده، نابودی پوشش گیاهی قبل از جنگ هستیم. «ساختمان‌های توی هم رفته، در ردیف‌های تنگ. نه چمنی، نه شمشادی و نه درختی» (بردلی ۲۰۱۷، ۲۸۸).

اولین سفر آدا به سمت روستا، نشانگر تقابل مناظر شهری و طبیعی روستا است: «ساختمان‌ها تمام شدند و ناگهان همه‌جا سبز بود. همه‌جا سبز. روشن، براق و شگفت‌انگیز. سبز شناور در هوا به سمت آسمان آبی آبی. مثل هیپنوتیزم شده‌ها خیره مانده بودم.» (بردلی ۲۰۱۵، ۲۷). این شگفتی نشان از نابودی طبیعت در شهرها و زندگی مدرن شهری دارد. آدا محصور در آپارتمان کوچک، حتی چمن را تا به حال ندیده و رنگ سبز را فقط از روی سبزیجاتی چون کلم و رنگ لباس‌ها می‌شناسد (۲۸).

¹ Biophilie

ادبیات زیست‌محیطی امکان ستایش طبیعت روستایی را از طریق ادراک احساسی و هیجانی فراهم می‌آورد (شونتجه ۲۰۲۰، ۳۸۴). در این آثار بر فاصله کودک شهری از مادر طبیعت سبز تأکید می‌شود، این فاصله اضطراب می‌آفریند و جنگ تلنگری می‌شود تا این فاصله را یادآوری نماید و بر آن تأکید کند. لازم است تا این فاصله برداشته شود تا انسان "مَن محور" بر هستی گشایش یابد و با جهان آشتی کند. می‌دانیم که مادر آدا، زن خشنی است که در شهر لندن در کارخانه مهمات جنگی کارگری می‌کند، او با آدا به علت معلولیتش بد رفتاری می‌کند او را در کمد خانه محبوس و در آپارتمان زندانی می‌کند، بعد از رفتن بچه‌ها به روستا، در بمباران کارخانه مهمات جنگی، مادر آدا می‌میرد (بردلی ۲۰۱۷، ۱۴). پس از مرگ مادر، سوزان ابتدا به بچه‌ها پیشنهاد می‌دهد تا مادر را در آرامگاهی در بالای تپه‌ای سبز در طبیعت روستا دفن کنند تا بدن او به طبیعت برگردد، اما متوجه می‌شوند که از او حتی جسدی برای خاک‌سپاری باقی نمانده است (۲۳). بدن مادر آدا، تمثیل نابودی مادر طبیعت است و در اثر جنگ، حتی خاکستری از او باقی نمانده است که به طبیعت روستا برگردد.

آدا فقط در عکس‌های قدیمی شاهد لندنی سرسبز و شاد است (۲۷۷)، در لندن پس از بمباران، آدا، خورده شیشه‌هایی را که در اثر بمباران روی تمام زمین پخش شده به برفی تشبیه می‌کند که خاک را پوشانده و زمستانی را تداعی می‌کند که دیگر برای رویش سبزه‌ها مساعد نیست (۱۴). هنگامی که سوزان بیمار می‌شود و او را به بیمارستان شهر منتقل می‌کنند، آدا می‌گوید: «سوزان داشت می‌مرد، هیچ جای امنی نداشتم. ماشین رفت و دسته‌ای از برگ‌های مُرده به هوا بلند شد» (۲۷۰). تصویر برگ‌های مرده، بازهم تصویر مرگ مادر طبیعت است. جنگ، طبیعت را در شهر و حتی روستا نابود کرده است. ادبیات جنگ با خلق تصاویر تأثیرگذار نشان می‌دهد که هدف جنگ و تجهیزات نظامی، نابودی قلمروی زندگی انسان‌ها است و با خلق صحنه‌های نمایشی، مخاطب خود را به تفکر دعوت می‌کند (مکه^۱ و همکاران ۱۵۲).

با گسترش جنگ و بمباران خانه سوزان، جیمی که رؤیای خانه جنگلی را از دست داده، می‌پرسد که آیا باید در غار زندگی کنند؟ (بردلی ۲۰۱۷، ۳۴). سوزان بچه‌ها را مطمئن می‌کند که مکان راحت و دنجی برای آن‌ها می‌سازد و خاطر نشان می‌کند که در سرمای زمستان، خانه جنگلی «بی بار و برگ، تاریک و خاکستری» (۳۵) می‌شد. زمستان تداعی گر مرگ طبیعت است.^۲

پرده‌های سیاه برای جلوگیری از عبور نور در هنگام بمباران به پنجره‌ها زده شد، اما ناگهان فکری به ذهن آدا و مگی برای تلطیف فضای اتاق می‌رسد: «مگی از توی اتاق زیر شیروانی تورتون‌ها رنگ پیدا کرد و دو روز بعد را مشغول نقاشی روی پارچه‌ها بودیم. چیزهایی را کشیدیم که وقتی پرده‌ها باز بود، می‌دیدیم. درخت‌ها، خورشید که از لای شاخه‌ها می‌درخشید، دو چرخه جیمی، باغ که در زمستان خواب بود، کپه‌های علوفه، پناهگاه کنار خانه، مرغ‌های جدید و یک خروس» (۲۴۱).

آدا از رفتن به داخل پناهگاه زیرزمینی کنار خانه سوزان، سرپیچی می‌کند چراکه یادآور کمد خانه مادرش است که همیشه در آنجا محبوس بود، او احساس خوبی در این مکان تنشی ندارد، اما سوزان با استفاده از گیاهان با بازسازی طبیعت در آن محیط تنگ و تاریک، فضای زشت و ترسناک پناهگاه را برای آدا تلطیف می‌کند و تحمل این مکان آسان‌تر می‌شود. سوزان با کمک از گیاهان و استفاده از محرکه بویایی، فضای پناهگاه را تغییر می‌دهد تا قابل تحمل شود: «سوزان دستی به چانه‌ام زد. "میتونیم بوش رو عوض کنیم" و به بازار رفت و گیاهان معطر خرید، رزماری، سنبل و مریم‌گلی. برعکس از لبه نیمکت‌ها آویزان کرد و عطرشان در

^۱ Mecke, Jochen

^۲ La déesse Déméter et Perséphone

اتاق کوچک پیچید. حتی بعد از اینکه خشک شدند دیگر بوی نم را احساس نمی‌کردیم. کمک می‌کرد» (۲۲۰). این اتفاق آدا را به سوزان نزدیک می‌کند. آدا در ارتباط حسی با گیاهان احساس بهتری دارد، طبیعت سبز در قالب پناهگاهی برای او ظاهر می‌شود.

در نقد اکوپوتیک تأثیر مخرب جنگ بر عناصر معدنی نیز در بستر آلودگی‌های هوا/خاک/آب، قابل بررسی است. با بمباران و مشکل قطع آب و برق، ساکنین روستا برای تأمین آب سالم دچار مشکل می‌شوند، توصیف طبیعت نیز در نگاه آدا، چهره‌ای دهشتناک به خود می‌گیرد: «دریا مثل زغال سیاه بود» (۱۸۷).

در مورد آلودگی هوا، می‌بینیم که در مقابل خانه سوزان، در دل دشت، فرودگاهی ساخته شده، پر از هواپیماهای جنگی (۶۳). آلودگی صوتی و تولید دی‌اکسید کربن در اثر سوخت این هواپیماها تهدیدی برای آلودگی محیط‌زیست است و با تصاویر روستا همخوانی ندارد. بمباران هواپیماهای جنگی نیز آغازگر نابودی خاک و محیط‌زیست است.

هر حوزه و میدانی از حضور، دارای چشم‌انداز است. در ادبیات زیست‌محیطی "منظر" ترکیبی از چند صحنه است که این صحنه‌ها در جدال، رقابت، تعامل، تقابل، مماشات یا دیالوگ با یکدیگر می‌باشند. این صحنه‌ها می‌توانند بر یکدیگر پیشی بگیرند یا از یکدیگر جدا بمانند. نویسنده با حرکت از تصاویر طبیعت بکر و آرامش‌بخش و زیبا به سمت تصویر غمگینی از طبیعت که مفهوم ضمنی مرگ را در خود دارد، پیامدهای منفی جنگ بر محیط‌زیست را یادآوری می‌کند (شونچه ۲۰۲۰، ۶۸-۶۹). آدا به جنگ و اثرات مخرب آن از منظر زیباشناختی و آلودگی اقیانوس توجه دارد:

بالای تپه ایستادم و برای مدتی طولانی به اقیانوس نگاه کردم. بعضی روزها در دوردست‌ها چند کشتی می‌دیدم و یکی دو بار هم قایق‌های ماهیگیری را دیدم. امروز هیچ چیز نبود. [...] سوزان گفته بود لب ساحل ماسه هست و وقتی که جنگ نباشد برای پیاده‌روی و نگاه کردن به اقیانوس جای فوق‌العاده بی‌نظیری است اما حالا دور ساحل را سیم‌خاردار کشیده و مین‌گذاری کرده بودند. یعنی زیر زمین بمب گذاشته بودند که دشمن نتواند وارد شود. سوزان گفته بود وقتی جنگ تمام شود در ساحل قدم می‌زنیم. (۱۵۲)

جنگ بر زمین کشاورزی تأثیر می‌گذارد و دیگر برای حیوانات، علوفه کافی وجود ندارد چراکه کمبود مواد غذایی باعث تغییر کاربری اراضی زراعی شده است: خانم تورتون دو تا از اسب‌ها را فروخته بود و سه اسب دیگر را که نمی‌شد باهاشان سواری کرد، کشته بود [...] فرد^۱ گفت: "این روزا اسبا خیلی مهم نیستند". (۲۱۵-۲۱۶) جنگ زخم‌هایی بر پیکر خاک زده است که حیوانات نیز تحت تأثیر قرار گرفتند. ادبیات زیست‌محیطی تعادل زیستی را در گروی توازن عناصر معدنی می‌بیند، مطالعه عناصر معدنی در تصاویر ادبی نشان داد آلودگی خاک، آب، هوا بر هم زنده توازن محیط‌زیست طبیعی است. مواد معدنی، اجزای به ظاهر بی‌جان طبیعت، تشکیل‌دهنده نظام هستی می‌باشند (پیرون^۲، ۲۰۲۰)، با نگاهی فلسفی به آفرینش هستی، بدن انسان نیز از خاک و آب و روح او از آتش و هوا ساخته شده است، در این نظام معنایی حیات انسان در گرو پیوند عناصر تشکیل‌دهنده تن اوست. کودک با تن ادراک محور خود در هستی جاری و روان او همسو با عناصر طبیعی سازنده جهان است. آدا در حال سوارکاری احساس همسویی با محیط طبیعی دارد (۱۹۱-۱۹۲) بدن انسان از خاک و آب، تشکیل شده، این تجانس باعث می‌شود که انسان در پیوند با مادر طبیعت رشد کند و طبیعت محل تکامل او باشد و طبیعت با نهاد او سازگاری دارد. از نظر آدا بین زمین و آسمان پیوند برقرار است و

^۱ Fred (Fred Grimes: The person who looks after the horses at the Thorton's stable)

^۲ Jean-Philippe Pierron

بهشت مکان محیط‌زیستی ایدئال است، پس از خبر مرگ پسر خانم تورتون در جنگ، آدا یادآور می‌شود که او به آسمان پرواز کرده و در بهشت است (۲۰۵). آدا به تدریج با پیوند با هستی با دیگران آشتی می‌کند.

۳- نتیجه‌گیری

از خلال پژوهش حاضر مشاهده شد که رابطه آدا در روستا به شکل تعامل مستقیم و ادراک محور با عناصر طبیعی برقرار شد و هویت آدا در این مکان طبیعی، در حرکتی استعلایی به سمت "دیگری" عمق یافت. ورود به روستا و ارتباط با حیوان/گیاه و عناصر طبیعی خاک، آب، هوا توانست باعث زایش معنایی شود، آدا خود را در این مکان طبیعی رها کرد و با رها شدن از تن معلول خود از زندان تن عبور کرد و به قلمرو هستی وارد شد. جنگ گرچه با ایجاد فضای خشونت، نماد انکار و نفی دیگری است ولی با فراهم آوردن تجربه‌های همزیستی در کلبه‌ای کوچک، امکان شناخت دیگری را در این آثار فراهم کرد. آدا با زندگی در کنار حیوانات موفق شد تا خارج از تن معلول خود به دیگران بنگرد و تکانه‌های معنایی، جایی حادث شدند که جنگ با پیام معنازادایی و انکار دیگری، ورود کرده بود. طبیعت حیوانی در قالب شخصیت یک اسب، باتر، و حیوانات دیگری نظیر گربه جیمی، موجب آشتی آدا با انسان‌ها و درک "دیگری" (انسان/حیوان) شد. آدا با فاصله از زندگی شهری نماد تکنولوژی و ابزارزدگی و زندگی در دل طبیعت بکر در روستا، فاصله با طبیعت را کم کرد و راهی برای گشایش به جهان و "دیگری" یافت. از خلال بررسی تصویر ازدها، مشاهده شد که گرچه ادبیات کودک و نوجوان به ظاهر تخیلی است ولی زاویه دید جدیدی برای درک واقعیت ایجاد می‌کند. رابطه میان آدا و طبیعت در ابعاد مختلفش و دغدغه‌ها و نگرانی‌هایش برای محافظت از آن، این کودک را به شخصیتی مبدل کرد که در نقش دوستدار طبیعت در قبال طبیعت احساس مسئولیت می‌کند و مدام برای حفاظت از آن تلاش می‌کند. فضای جنگ و مضمون مرگ، با ایجاد چالش در آدا و دیگر شخصیت‌های داستان برای حفظ بقای خود و طبیعت، موجب شکل‌گیری هویتی با وجه آرمانی نه تنها در آدا بلکه در سایر شخصیت‌های داستان، از جمله سوزان شد که به سوی شناخت "دیگری"، حرکت کرد. در این آثار، تأثیر جنگ بر تخریب منابع معدنی نیز در قالب از تخریب زمین‌های کشاورزی، تبدیل زمین‌های چرای حیوانات به زمین کشاورزی و نبود علوفه برای تأمین غذای حیوانات، دیده شد. همچنین ایجاد فرودگاه جنگی در روستا و پرواز جنگنده‌ها نشان از آلودگی هوا با دی‌اکسید کربن داشت. بمباران دسترسی به آب را دچار مشکل کردن و مین‌های جنگی به فضای اقیانوس‌ها و موجودات طبیعی آن ضربه زدند. نتایج نشان داد جنگ با مرگ آفرینی و اثرات مخرب بر محیط، تلنگری است تا پیام ستیز با "دیگری" را از طریق تأثیر انسان مدرن بر محیط‌زیست انتقال دهد، آدا با ترک محیط شهری که در معرض بمباران بود از این محیط که نماد تکنولوژی و آلوده‌زیستی بود، فاصله گرفت و با زندگی در روستا و کم کردن فاصله خود با محیط طبیعی، توانست با خود و "دیگری" آشتی کند.

References

- Beaupré, Nicolas. 2013. *Écrits de Guerre 1914-1918*. CNRS éditions, coll. Biblis, Paris.
- Benhaïm, André, and Anne Simon. 2017. "Zoopoétique : Des Animaux en Littérature Moderne de Langue Française." *Revue des Sciences Humaines*, no. 328.
- Bradley, Kimberly Brubaker. 2015. *The War That Saved My Life [Jangi Keh Nejatam Dad]*. Translated by Marzieh Varshousaz. Tehran: Nashr-e Porteghal.

- . 2017. *The War I Finally Won [Jangi Keh Belakhareh Nejatam Dad]*. Translated by MarziehVarshousaz. . Tehran: Nashr-e Porteghal.
- Buell, Lawrence. 1995. *The Environmental Imagination, Thoreau, Nature Writing and the Formation of American Culture*. Cambridge: Harvard University Press.
- Farzaneh Dehkordi, Jalal. 2024. "Biopolitics and the Birth of Camp: The Formation of "Bare Life" in Edward Bond's *Born*." *Research in Contemporary World Literature* 28, no.2: 455-474.
- Freud, Sigmund, 1971. "Une Difficulté de la Psychanalyse." In *Essais de Psychanalyse Appliquée*, Paris : Gallimard, coll. « Idée ». Originally published 1993.
- Grall, Catherine, and Pierre Schoentjes. 2022. "L'écopoétique aujourd'hui-Entretien avec Pierre Schoentjes." *Romanesques*, no. 14: 285-303.
- Habibi Nesami, Morteza. 2015. "Eco-critical Study of *Basheviro* by Mahmoud Dowlatabadi." *Contemporary Persian Literature* 3: 113-127.
- Hajiaghababaei, Mohammad Reza. 2019. "Environmental Criticism of Bijan Najdi's Stories (A Case Study of Three Stories)." *Journal of the Academy of Arts* 19: 119-135.
- Marandi, Seyed Mohammad, et al. 2021. "Landscape, Scientific Realism and Climate Change in Ian McEwan's *Solar*." *Research in Contemporary World Literature* 26, no.1: 244-275.
- Mecke, Jochen, et al. 2021. *Ésthetique de la Guerre-éthique de la Paix*. Classiques Garnier.
- Moniri, Effat Sadat, and Maryam Hosseini. 2014. "The Study of World Life in Natalia Ginsburg Works According to the Theories of Habermas." *Research in Contemporary World Literature* 19, no.1: 145-162.
- Rueckert, William. 1996. "Literature and Ecology: An Experiment in Ecocriticism." In *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*, p. 108.
- Schoentjes, Pierre. 2009. *Fictions de la Grande Guerre. Variations Littéraires sur 14-18*. Paris: Classiques Garnier.
- . 2015. *Ce qui a Lieu, Essai d'Écopoétique*. Marseille, Wildproject Editions.
- . 2020. *Littérature et Écologie : le Mur des Abeilles*. José Corti.
- . 2022. *Nos regards se sont croisés: la scène de la rencontre avec un animal*. Le mot et le reste.
- Shahbazi, Fatemeh, et al. 2022. "Ecocriticism of Moniro Ravanipour's Novel *The Drowned*." *Journal of Literary Text Research* 94: 234-260.